

Život templárskeho rytiera – od novica po starca

Matej Gavlák

4. marca 2021 ✚ **História**

Azda to bude znieť prekvapivo, avšak dvere do Templárskeho rádu boli otvorené prakticky pre akéhokoľvek slobodného mužského záujemcu bez ohľadu na to, do akej triedy patril.¹ Samozrejme, v prvom rade to musel byť pokrstený katolík „dobrého charakteru“. Na začiatku je azda potrebné si vyjasniť, že Templársky rád bol mníšskym rádom. Jeho celý oficiálny názov znel *Chudobní vojaci Kristovi a chrámu („templu“) Šalamúnovho* a tento názov sa skrátil na jednoduché francúzske *templiers*. Rád templárov mal všetky atribúty mníšskych rádov – doživotnosť, čistotu, chudobu – plus onen aspekt vojenský: hlavnou úlohou templárov nebolo kázať božie slovo, či prepisovať Bibliu a iné staré knihy, ale chrániť a brániť kresťanov a zvlášť mesto Jeruzalem.

Keď teda prišiel záujemca do miestneho templárskeho domu, bratia ho vzali medzi seba, aby u nich chvíľu pobýval. Po nejakom období začali skúmať vážnosť jeho úmyslu – či vie záujemca o čo vôbec žiada? Že ak sa raz k nim pridá, už nikdy nebude môcť odísť? Že ho celý život čaká iba tvrdý vojenský drill a poslúchanie na slovo?

Ak záujemca aj naďalej zotrval vo svojom presvedčení, že chce byť členom rádu, prišla otázka jeho zaradenia: ak pochádzal zo šľachtického rodu, dostal sa k templárskym rytierom. Rytieri boli, samozrejme, hlavnou zložkou a elitou rádu. Nosievali onen slávny biely plášť s červeným krížom a do boja šli na koňoch. Vo svojej dobe boli spoločensky a profesionálne asi na úrovni dnešných stíhacích pilotov. Ak záujemca nepochádzal zo šľachtického rodu, ale bol synom nešľachtica, mohol sa dostať do nižšej kategórie tzv. templárskych seržantov. Seržanti nenosievali biele plášte, ale hnedé alebo čierne; nebojovali na koňoch, ale boli to pešiáci. V ráde tiež vykonávali menej populárne práce, akou bola práca v kuchyni, či v stajni a to pre „dobro rádu a celého kresťanského sveta“.

Ani po tomto ujasnení svojej budúcnosti sa záujemca nedostal spod drobného templárskeho „náborára“ (zväčša išlo o vysoko postaveného templára, zvlášť na túto funkciu určeného alebo rovno o samotného predstaveného). Bratia ho zvykli volať na „koberček“ a podrobne skúmať jeho minulosť: či má záujemca nejaké záväzky alebo dlhy, ktoré nedokáže splatiť? Je ženatý, či zasnúbený s niekým? A čo jeho zdravie? Dokáže po zdravotnej a duševnej stránke znášať celoživotný vojenský režim rádu? Prijatie do rádu nemal zaručené nikto, a to ani v prípade správnych odpovedí na všetky otázky (teda ak nepočítame uchádzačov z mocných, vplyvných a bohatých rodov) a o konečnom osude uchádzača rozhodovali bratia „podľa vlastného uváženia“. Zväčša si medzi sebou položili základnú otázku – či bude uchádzač pre rád prínosom alebo nie – a podľa toho sa potom rozhodovali.

Prišiel deň slávnostného sľubu rádu. Sľuby sa odriekali prisahou na Bibliu a boli podobné ako u iných mníšskych rádov – v prvom rade ona čistota, poslušnosť a chudoba. Boli tu však aj dodatočné veci: novic prisahal, že bude brániť Jeruzalem (v neskorších dobách sa prisahalo na „znovuoslobodenie mesta“) a

kresťanskú civilizáciu, ako aj na to, že nikdy nebude viesť vojnu proti iným kresťanom.

Novic kľačal pred predstaveným s rukami zopätými (ako pri modlitbe), čo bolo prejavom úcty k vrchnosti.

Potom nasledoval úkon pobožkania predstaveného, čo bol v stredoveku bežný úkon medzi kráľom a rytierom, či pánom a poddaným a predstavoval záväzok lojality a poslušnosti.

Autentické oblečenie a zbroj templárskeho rytiera

zdroj: Flickr

Člen Rádu templárov

Ako už bolo spomenuté vyššie, bol rozdiel medzi uchádzačmi, ktorí sa dostali priamo k rytierom a tými, ktorým ich pôvod zaručoval „len“ seržantskú hodnosť. No azda ešte dôležitejšie bolo rozhodnutie predstavených, kam nového člena rádu umiestnia – či to bude v Európe (tzn. „v zázemí“) alebo na Blízkom východe, či v inej, reálne ohrozenej oblasti (akými boli aj Španielsko a Portugalsko). Možno však povedať, že rozhodnutia o umiestnení nebývali celoživotné a členovia bývali presúvaní podľa aktuálnych potrieb rádu.

V Európe bolo okolo deväť tisíc templárskych stanovišť.² Nachádzali sa v Anglicku, Francúzsku, Portugalsku, Španielsku a autorka Régine Pernoudová vo svojej knihe *Les Templiers* uvádza, že templári boli aj v Uhorskom kráľovstve. Veľká väčšina z týchto stanovišť však neboli ťažko opevnené hrady, ako je vžitá populárna predstava. Naopak, boli to relatívne malé a skromné hospodárske budovy stojace na pozemku patriacom rádu. „Európski“ templári nebojovali. Boli to v podstate klasickí roľníci a vinohradníci, spravujúci veľké sady a veľa hospodárskych zvierat. Produkty, ktoré vypestovali či vyrobili, následne predávali – takto sa do značnej miery zabezpečovali financie potrebné pre chod rádu a vedenie nákladných vojen. Preto, ak aj na Slovensku niekto hľadá „templárske hrady“, nikdy žiaden nenájde, lebo nič také neexistovalo; ak tu boli nejaké templárske chalupy, určite po nich veľké ruiny neostali.

Templári v týchto príbytkoch viedli pomerne klasický mníšsky život vyplnený nielen prácou, ale aj modlitbou a prísnyim časovým rozvrhom. Napriek tomu vojenské cvičenia určite robievali, keďže kedykoľvek

mohol prísť pre kohokoľvek rozkaz presunúť sa do vojnových oblastí. Kvôli čo najefektívnejšiemu transferu peňazí z Európy na Blízky východ sa templári stali pomerne efektívnymi bankármi a v podstate položili základy bankovníctva.

Ohľadom vyššie spomenutých hradov možno poznamenať, že aj v Európe bolo niekoľko skutočne silno opevnených templárskych hradov. Najznámejším z nich bola určite stavba uprostred Paríža, čo však bola hlavná základňa celého Templárskeho rádu.

Samozrejme, situácia bola radikálne odlišná, ak novica poslali na Blízky východ, či na juh Pyrenejského polostrova. Tu sa už viedli reálne boje, tu už templári nepestovali plodiny a nestarali sa o domáce zvieratá, tu už bojovali a stavali hrady. Ich odvekou a prvoradou úlohou bola ochrana pútnikov putujúcich ku Kristovmu hrobu vo Svätej zemi. Pútnikov tiež neraz viedli a usmerňovali, kde čo nájdú. Templári boli dôležitou súčasťou obrany i politiky kresťanských štátikov na Blízkom východe, takže zvykli sprevádzať aj kráľa či vojsko na ich výpravách, radili im, prípadne vykonávali rôzne diplomatické úlohy potrebné na zabezpečenie bezpečnosti štátikov. Voči moslimským (samo)vládcom sa pomerne úspešne viedla politika „rozdeľuj a panuj.“

Každodenný život

Ako píše Régine Pernoudová: *„Templársky rád bol produktom pomerne typickým pre feudálnu spoločnosť, ktorá ho zrodila. Bol jasne hierarchickým, no nie totalitným... dôležitým pravidlom rádu bývala aj voľba.“*³ Hlavným predstaveným toho ktorého územia bol majster a hlavou celého rádu bol veľmajster. Majstra museli poslúchať všetci bratia, no majster zas musel poslúchať konvent, čo bolo akési volené združenie všetkých bratov. Pod majstrom sa nachádzala pozícia maršala. Zatiaľ čo majster bol skôr akýmsi administrátorom, či „hlavným predstaveným“ (po vzore klasických rádov), ktorý riadil chod hradov a aj dosadzoval ľudí na rôzne pozície, maršal už bol priamo vojenským veliteľom, ktorý mal na starosti všetky vojenské záležitosti a na bojisku osobne viedol a velil templárskemu vojsku (to však zväčša bývalo len jednou zložkou križiackej armády, ktorú zvykli tvoriť aj pravidelné vojská kráľov, či iné rády, ako napríklad Johaniti, či Teutónsky rád).

Templári...

zdroj: My Guide Slovakia

Templári – čoby mnísi – nesmeli vlastniť žiadne osobné predmety. Aj habit, ktorý mali na sebe, či každodenné predmety, ktoré používali, patrili rádu a nie im osobne. Každý templársky rytier mal k dispozícii štyri kone, ktoré boli vyhradené iba jemu. Toto inak striktné pravidlo však malo jednu veľmi zvláštnu výnimku. Templár mohol mať „domáce zviera“. Nie však hocijaké; povolený bol iba... lev.

Templársky rytier bol teda odetý do bieleho plášťa (biela bola symbolom jeho čistoty). Pod ním mal drôtenú košeľu vysokej kvality, samozrejme ručne robenú. Ďalej disponoval helmou, či železným klobúkom, zvláštnymi železnými topánkami, železnými náramenníkmi a pancierom. Panciere inak pomerne efektívne chránili rytierov pred letiacimi šípami a aj zásahmi z chladných zbraní (mečov a ďalších), aj keď časom sa ich efektivita ešte zvyšovala. Plášte boli dvoch druhov, na leto a na zimu. Súčasťou templárskeho výstroja bol aj kvalitný opasok. Zo zbraní mohol rytier disponovať mečom, či kopijou. V slabšej ruke mohol držať štít. Mal pri sebe tiež dva nože – jeden na boj a druhý na krájanie chleba. Každý člen rádu tiež vlastnil menšiu koženú kapsu, či kabelu, v ktorej si nosil jedlo a rôzne drobné predmety každodennej potreby. Každý templársky rytier mal tiež akéhosi osobného sluhu – panoša, ktorý sa staral o jeho koňa, výstroj, či dokonca prísne predpísaný účes.

U seržantov boli niektoré veci podobné, no predsa trochu iné: tiež mali svoje predpísané plášte, no tie neboli bielej farby, ale čiernej, či sivej. Ich drôtené košele bývali zväčša nižšej kvality (aj ich výroba nebola taká drahá). Keďže bol seržant pešiak, koňom v boji nedisponoval, no na osobnú potrebu mal prideleného jedného koňa. Mávali tiež nižšie prídavky jedla. Na druhej strane – templársky seržant mohol byť aj kresťan z Blízkeho východu, napríklad zo Sýrie. Pre takýchto ľudí bývala služba v elitnom bojovom ráde vskutku niečím výnimočným.

Mäso jedávali templárski rytieri trikrát do týždňa (jedným z týchto dní bola vždy nedeľa). Rytier mal nárok na dva kusy mäsa, seržant na jeden. Rytieri nemali vlastné taniere, bralo sa zo spoločných mís, no každý templár mal vlastný kalich na víno. Počas spoločného stolovania sa čítavali žalmy, či iné náboženské texty. V hradoch (či domoch) sa dodržiavalo relatívne prísne ticho podľa zásady: „príliš veľa rečí nie je bez hriechu“. Samozrejme, pri rôznych príležitostiach sa rozprávali, ale šlo o veci praktické – „nepoctivé reči“ sa viesť nesmeli.

Tresty

Templársky rád mal stanovené aj prísne tresty za rôzne prehrešky.⁴ Najnižším trestom bolo tzv. „pokánie.“ Bolo uložené napríklad za „urazenie brata na cti“. Potrestaný brat v podstate musel robiť trikrát do týždňa tie najneprijemnejšie činnosti – či už v kuchyni, maštali, medzi chorými atď. – od skorého rána do neskorej noci. Bola to akási obdoba našich „verejnoprospečných prác“. Horším trestom už bola strata habitu. Toto bol trest za pomerne seriózne priestupky: noc so ženou, krivé obvinenie brata, sprenevera templárskych financií a majetku, neuposlušnosť rozkazu, nedovolené nočné opustenie templárskeho príbytku. Strata habitu bývala zväčša minimálne na „rok a deň“ (mohla byť však skrátená). Takýto brat prišiel de facto o status templárskeho rytiera, nesmel sa zdržiavať v spoločnosti ostatných templárov, jedávať mohol len na zemi, pričom prídely jedla mal, samozrejme, nízke a prišiel aj zbrane a o kone. Dobrý kôň býval pre templára často najlepším priateľom – na ňom neraz závisel rytierov holý život. To isté sa dá povedať aj o jeho „osobnom“ meči a štíte.

Najhorším trestom bolo vylúčenie z rádu. To už bolo za skutky, ktoré by sme dnes nazvali „kriminálnymi“, prípadne z cirkevného hľadiska by hrozili exkomunikáciou: zabitie iného kresťana, krádež, zločinecké sprisahanie, dezercia, simónia (úplatky za dosadzovanie do rôznych hodností v Cirkvi), sodomia, tajné uctievanie nekresťanského boha, opustenie štandardu v boji. Brata síce vylúčili z rádu, no neznamenalo to jeho „slobodu“ – v lepšom prípade putoval do temnej veže a v tom horšom rovno na popravisko. Takýchto

prípadoch bývalo minimum, no udiali sa – autor Malcom Barber vo svojej knihe *The New Knighthood* spomína prípad, kedy traja Templári zabili v Jeruzaleme kresťanských kupcov (je zaujímavé, že na nekresťanov sa tieto pravidlá nevzťahovali). Rytieri boli templárskym súdom uznaní za vinných, boli verejne vystavovaní v rôznych blízkových mestách s putami na rukách, ulicami boli hnaní takmer bez akéhokoľvek odevu a napokon ich zavreli na doživotie do cely. Odsúdenci boli radi (a možno ani nie), že ich rovno neobesili.

V boji

Templári bývali spomedzi všetkých križiackych armád tí vôbec najlepší, najschopnejší a najelitnejší bojovníci. To bolo dôsledkom ich absolútneho zamerania sa na „umenie boja“. Formácie, postupy, ústupy a obkľúčenia precvičovali dennodenne rovnako, ako dnešné elitné bojové útvary. Boli vedení tak, aby každý brat v chaose boja presne vedel, čo má kedy a na aký povel urobiť. Pevne stanovenú formáciu nesmel nikto opustiť, a to dokonca ani keď bol zranený. Toto pravidlo však malo jednu výnimku – templár mohol opustiť formáciu v prípade, ak by tak zachránil život nejakému inému kresťanovi, či už bratovi z rádu alebo laikovi. Templárski velitelia venovali veľkú pozornosť vymýšľaniu taktík a ich aplikovaniu v realite boja. Rozhodne pasívne nečakali až ich niekto prevalcuje. Boli aktívni, útoční, agresívni, boli vedení k tomu, aby v boji premýšľali a aktívne vyhľadávali slabiny nepriateľa.

Templári... ukážka boja

zdroj: My Guide Slovakia

Prvým a základným pravidlom Templárskeho rádu bolo, že sa nesmel zúčastňovať vojen proti iným kresťanom. Ak teda anglický kráľ napadol Francúzske kráľovstvo, žiaden templár sa takejto vojny nesmel zúčastniť. Templár mohol bojovať len proti nekresťanom, pohanom a heretikom (napríklad albigénom vo Francúzsku).⁵

V stredoveku boli všetky armády sformované okolo tzv. bojovej štandardy, čo bola vlastne veľmi veľká vlajka. Každá jednotka mala svoju štandardu a najdôležitejšia bola štandarda kráľa, či hlavného veliteľa. Štandardy museli byť viditeľné do veľkých vzdialeností a mali dvojaký účel: aby kráľ / hlavný veliteľ vedel presne rozpoznať, kde na rozsiahlom bojisku má akú jednotku, a aby samotní vojaci / rytieri vedeli v chaose boja, kde sa vlastne nachádza ich hlavné zoskupenie a či vôbec ešte existuje. Ak jednotka stratila štandardu, znamenalo to, že celá jednotka bola zničená. Ak prišiel o zástavu kráľ – bolo po boji.

Preto bola štandarda mimoriadne dôležitá aj pre Templárov. Jej strata pre nejakú neopatrnosť by spôsobila úplný chaos a okamžitú porážku. Svojvoľné, či zbabelé opustenie štandardy sa malo trestať najprísnejšie –

priamym vylúčením z rádu. Až 10 najelitnejších rytierov strážiło svoju štandardu, ktorá bola bielo-čiernej farby. Podľa tejto vlajky vedela každá jednotka na bojisku, kde presne sa Templári nachádzajú. Ak bojujúci templár zrazu zistil, že jeho štandarda bola pravdepodobne zničená, mal sa presunúť k iným zoskupeniam križiackeho vojska, zväčša ku Johanitom, bojovému rádu podobnému Templárom. Aj v tomto prípade opäť bezpečne vedel, kde sa Johaniti nachádzajú podľa ich bojovej štandardy, vejúcej vo vetre.

Templári presne vedeli podľa zvukov trúby, kedy majú zaútočiť, urobiť nejaký manéver alebo ustúpiť. Boli známi tým, že buď v boji zvíťazili alebo usporiadane ustúpili alebo padli do jedného. Templári sa „nevercom“ nikdy nevzdávali. Počas 2. križiackej výpravy de facto zachránili celé križiacke vojsko pod velením francúzskeho kráľa Ľudovíta VII. Zatiaľ čo väčšina bežných vojakov a rytierov sa pod ťažkým náporom nepriateľských šípov, koní a ťažkých zbraní doslova rozutekala, Templári ako jediní dokázali vďaka svojmu tréningu udržať líniu a zabezpečiť aký-taký organizovaný ústup.

Žiaden templár nesmel opustiť bojisko kým viala štandarda.

Peter St. Just

Kvôli nedostatku písomností je takmer nemožné vystopovať každodenný život nejakého konkrétneho člena rádu. Každé pravidlo má však výnimku. U Templárov je touto výnimkou Peter St. Just.

Peter St. Just bol šľachtic z Aragónska a dodnes je v barcelonskej *Archivo de la Corona de Aragón* uložených niekoľko spisov ohľadom jeho rodiny. Najdôležitejšie však je, že sa podarilo zachovať asi 50 listov, ktoré z pracovných dôvodov písal už ako člen rádu.⁶ Peter St. Just žil už v dobe, kedy kresťania stratili celý Blízky východ. Bojoval v obranných bojoch na Cypre. Prvá zmienka o ňom je z roku 1291, kedy mu templársky majster Theobald Gaudin posielal list, v ktorom mu povoľuje návrat z Cypru späť do Aragónska kvôli zraneniu, ktoré Peter v boji utŕžil.

Z barcelonských archívov vieme, že množstvo mužov z rôznych generácií rodiny St. Just bolo členmi Templárskeho rádu. Rod mal teda na rád dlhodobé dobré kontakty, veď aj Petrov brat tam už niekoľko rokov slúžil, a tak bolo pre mladíka zrejme prirodzené vydať sa touto cestou.

Po vyliečení sa zo svojich zranení sa Peter stáva veliteľom rôznych menších templárskych stanovišť, či budov. Na každom mieste sa zdržiava len krátky čas a potom je presunutý inde. V Grenade je poverený prípravou obrany mesta pre obavy z možného útoku moslimov. Ten však nepríde. Následne je Peter z vyšších miest poverovaný rôznymi diplomatickými úlohami. Jeho najväčšou starosťou sa postupne stávajú administratívne záležitosti: kúpa a spravovanie pozemkov patriacich rádu, udeľovanie povolení pre stavbu mlynov na rozľahlých templárskych pozemkoch, menovanie predstavených v sirotincoch, ktoré Templári zriadili, zúčastňuje sa súdnych pojednávaní ohľadom nezrovnalostí v pozemkových záležitostiach, bráni práva a privilégia rádu, ktoré by mocipáni najradšej oklieštili... Peter rozhoduje o prijatí i odmietnutí nových členov v jeho administratívnej jednotke, prípadne presunutí tých problémových niekam inam. Peter tiež veľa cestuje po celej svojej provincii, kontroluje stav obranných pevností, tok financií z predaného obilia, ako aj prípravu zásob pre obliehaný Cyprus.

Za jeho života je rád hanebným spôsobom zničený a rozpustený na popud francúzskeho kráľa Filipa IV., ktorý sa rozhodol zmocniť sa touto cestou jeho financií. Peter je tri roky väznený a po prepustení je na sklonku života pridelený k Johanitom.

Templár v jeseni života

Úlohy, ktoré mal Peter St. Just, sa zväčša prideľovali už starším templárom, ktorí sa už nemohli aktívne zúčastňovať výcviku a boja, prípadne takým, ktorým to povaha ich zranenia nedovoľovala. To bol možno aj Petrov prípad, aj keď takto nejako zrejme vypadal život klasického „európskeho“ templára. Vekom pokročilí členovia rádu sa teda venovali prevažne administratíve. Dobré kone im vzali, no prideliť im staršie koníky.

Keď už templár nevládal plniť ani takéto úlohy, dostal sa do akejsi obdoby domova dôchodcov, kde sa o neho starali na to pridelení bratia. Tí sa po jeho smrti postarali aj o poslednú rozlúčku so zosnulým bratom Templárskeho rádu.

Templári dnes majú v médiách hlavného prúdu povest' tajomného – a tým pádom istým spôsobom zlého, či dokonca „diabolského“ – rádu. V skutočnosti to však boli oddaní katolíci brániaci kresťanstvo a Cirkev až do poslednej kvapky svojej krvi. Bezvercom sa nikdy nevzdávali. A tí im to na oplátku zas nikdy nezabúdali.

1 ROBERTS, J. S.: How did a Man Join Knights Templar? IN *Real Crusade History*

2 PERNOUD, R.: *Les Templiers*

3 PERNOUD, R.: *Les Templiers*, s. 19

4 ROBERTS, S.J.: The 3 Punishments of the Knights Templar. IN *Real Crusade History*

5 ROBERTS, S.J.: The Knights Templar – History's Greatest Cavalry Warriors. IN *Real Crusade History*

6 FOREY, A.: The Career of a Templar. IN *Knighthoods of Christ*

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/zivot-templarskeho-rytieria-od-novica-po-starca/>